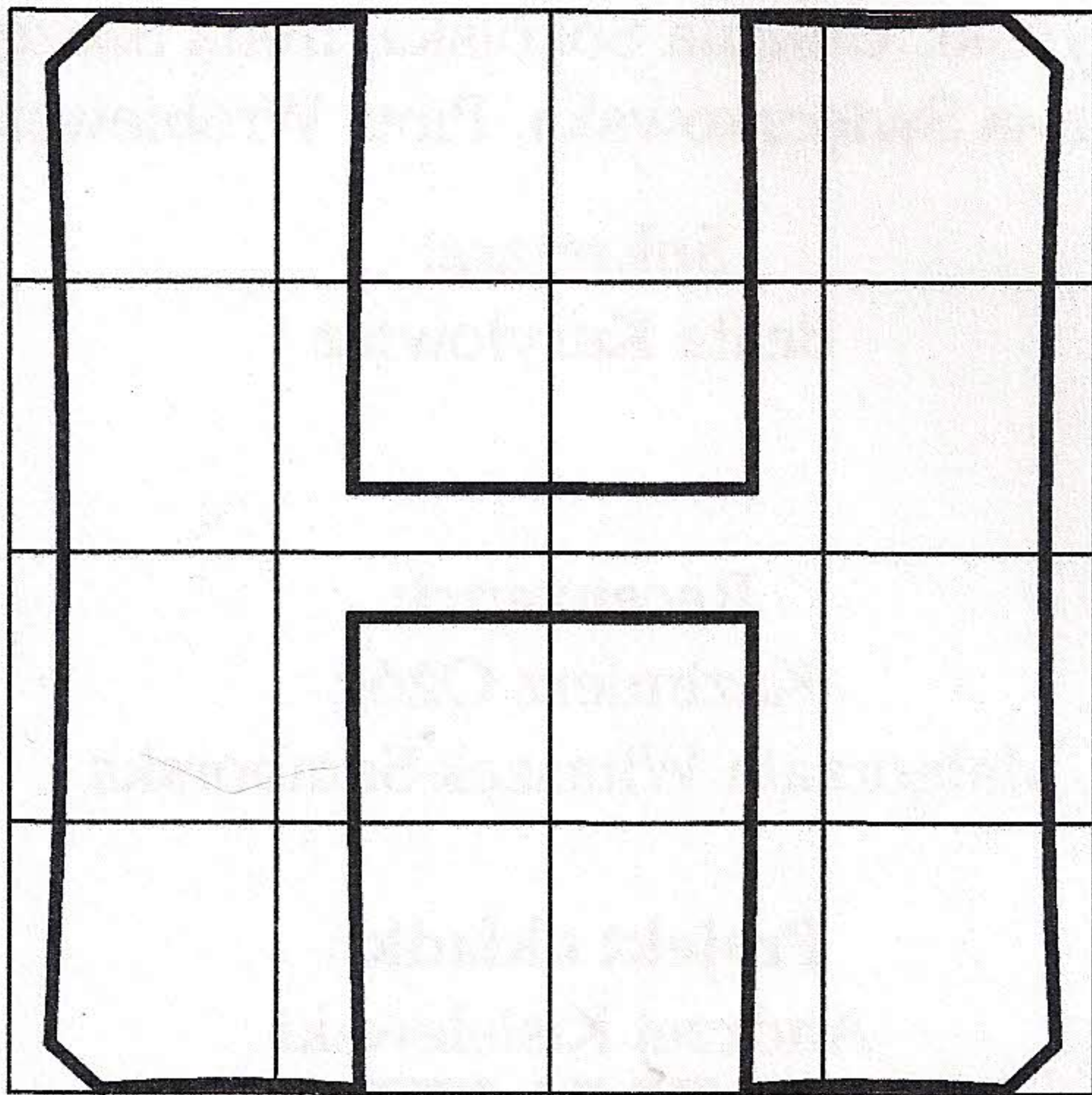

UNIwersytet w Białymstoku
Wydział Filologiczny

**BIAŁOSTOCKIE
ARCHIWUM
JĘZYKOWE**

NR 8

Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku
Białystok 2008

Joanna SZERSZUNOWICZ

Uniwersytet w Białymstoku

JEDNOWYRAZOWE EKWIWALENTY OBCOJĘZYCZNYCH ZWIĄZKÓW FRAZEologiczNYCH (NA MATERIALE WYBRANYCH JĘZYKÓW EUROPEJSKICH)

Frazeologizm, utożsamiany często z idiomem, definiowany jest jako: „Dwu- lub kilkuwyrazowa ustalona (stała) konstrukcja jęz., której znaczenia nie da się wyprowadzić ze znaczeń i reguł łączenia składających się na nią wyrazów”¹. Z punktu widzenia translatoryki tak rozumiany idiom jest jednostką przekładową, która może mieć różnorodne – zarówno frazeologiczne, jak i nieidiomatyczne – odpowiedniki w języku docelowym.

W konfrontatywnych badaniach frazeologicznych wiele uwagi poświęca się analizom obcojęzycznych ekwiwalentów idiomów danego języka, w wyniku których powstają różnorakie typologie². Wśród jednostek frazeologicznych można wskazać idiomy mające idiomatyczne odpowiedniki w drugim języku (idiomy o kongruentnych obrazach, idiomy bez kongruencji obrazowej) oraz idiomy o odpowiednikach niefrazeologicznych³. Maria Piotrowska wymienia dwie techniki, z których pierwsza polega na tłumaczeniu dosłownym jednostki, druga zaś – na użyciu idiomu lub wyrażenia funkcjonującego w języku przekładu⁴. Marek Laskowski wskazuje na trzy możliwości przekładu idiomów, tj. uży-

---

¹ *Słownik językoznawstwa ogólnego*, red. K. Polański, Wrocław – Warszawa – Kraków 1999, s. 244. Por. uwagi P. Zakrzewskiego zawarte w artykule *W sprawie definicji idiomu*, „Folia Linguistica”, 42 (2002), s. 19–23.

² Zob. m.in. M. Sułkowska, *Séquences figées. Étude lexicographique et contrastive. Question d'équivalence*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2003; M. Sułkowska, *Traitement contrastif des séquences figées (SF) et problème de leur équivalence interlinguale*, „Neophilologica”, 16 (2004), s. 189–200.

³ Z. Wawrzyniak, *Praktyczne aspekty translacji literackiej na przykładzie języków niemieckiego i angielskiego*, Warszawa 1991, s. 50–51.

⁴ M. Piotrowska, *Learning Translation – Learning the Impossible*, Kraków 2003, s. 80–81.

cie idiomu w języku docelowym, znalezienie wyrazu mającego identyczne lub bardzo zbliżone znaczenie do danego frazeologizmu, tłumaczenie opisowe⁵.

Bardziej zróżnicowana typologia została zaproponowana przez Krzysztofa Hejwowskiego, który wymienia następujące sposoby tłumaczenia frazeologizmów: użycie „oczywistego”, nasuwającego się ekwiwalentu – idiomu o bardzo podobnej formie i sensie w języku docelowym, jeśli takowy istnieje (co zdarza się najczęściej w przypadku idiomów o pochodzeniu biblijnym lub klasycznym); użycie ekwiwalentu funkcjonalnego – zastąpienie idiomu wyjściowego takim idiomem języka docelowego, którego znaczenie jest podobne, choć obraz inny; syntagmatyczne przetłumaczenie idiomu języka wyjściowego – co możliwe jest tylko w rzadkich, specyficznych przypadkach, kiedy oryginalny idiom jest „przejrzysty” (zrozumiały w kulturze docelowej) i tylko w pewnych typach tekstów, których odbiorca przygotowany jest na pewne nowatorstwo, inwencję językową. Podkreśla on również, że granica między dwoma pierwszymi technikami jest płynna⁶.

Jednowyrazowe odpowiedniki związków frazeologicznych stanowią grupę o specyficznych właściwościach, tzn. po pierwsze, są odpowiednikami niefrazeologicznymi⁷, po drugie, w przeciwieństwie do odpowiedników złożonych z dwóch lub więcej wyrazów to z formalnego punktu widzenia jednostki leksykalne, które mogą być compositami⁸. W badaniach nad gradacją ekwiwalencji istnieje tendencja do określania stopnia odpowiedniości jednostki i jej ekwiwalentu na podstawie analizy charakteru odpowiednika (frazeologiczny vs. niefrazeologiczny). Pojawia się więc pytanie, czy zawsze jednowyrazowe odpowiedniki związków frazeologicznych są jednostkami o niskim stopniu ekwiwalencji, czy też można wśród nich wskazać takie, które mimo swojej postaci należy uznać za

⁵ M. Laskowski, *Semantische und pragmatische Aspekte der deutschen und polnischen Phrasologie*, Zielona Góra 2003, s. 144.

⁶ K. Hejwowski, *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu*, Warszawa 2004, s. 109.

⁷ W analizie nie są uwzględniane wyrazy używane w specjalnej funkcji, ponieważ zaliczono je do frazeologii pragmatycznej, np. *Spocznij!*. Por. A. Bogusławski, *Uwagi o pracy nad frazeologią*, [w:] *Studia z polskiej leksykografii współczesnej*, red. Z. Saloni, t. III, Białystok 1989, s. 16.

⁸ Warto zwrócić uwagę na sporadycznie występujące w danym języku wyrazowe synonimy frazeologizmów powstałe w wyniku derywacji od frazeologicznej, np. *rządzić się jak szara gęś – szarogęsić się*. Zob. D. Butler, *Przydatność pojęć i terminów słowotwórczych w badaniach frazeologicznych*, [w:] *Z problemów frazeologii polskiej i słowiańskiej*, red. M. Basaj, D. Rytel, t. VI, Warszawa 1994, s. 29.

bliskie odpowiedniki danych frazeologizmów, innymi słowy, czy stanowią grupę zróżnicowaną wewnątrznie. Analiza jednowyrazowych obcojęzycznych odpowiedników związków frazeologicznych pozwoli ponadto na zaprezentowanie typologii tychże ekwiwalentów.

1. COMPOSITA JAKO OBCOJĘZYCZNE ODPOWIEDNIKI ZWIĄZKÓW FRAZEologiczNYCH O PEŁNEJ KONGRUENCJI OBRAZOWEJ

1.1. RZECZOWNIKI ZŁOŻONE JAKO OBCOJĘZYCZNE ODPOWIEDNIKI FRAZEologiczNYCH O PEŁNEJ KONGRUENCJI OBRAZOWEJ

Wśród badanych jednostek występują związki, które mają w języku obcym jednowyrazowe odpowiedniki w postaci compositów, zwłaszcza złożzeń determinatywnych, których człony są zhierarchizowane. Nadrzędny człon określany i podrzędny człon określający tworzą obraz tożsamy z przekazywanym przez idiom, którego ekwiwalentem jest złożenie. Przykładem omawianych ekwiwalentów są rzeczownikowe złożenia endocentryczne w gramatyce staroindoeuropejskiej określane jako *bahuvrīhi*, czyli typ złożenia rzeczownikowego oznaczającego przedmiot, którego nazwa nie występuje w żadnej części złożenia⁹. Polski idiom *mól książkowy* ma w języku czeskim ekwiwalent *knihomol* (*kniha* 'książka', *mol* 'mól'), a w szwedzkim *bokmal* (*mal* 'mól', *bok* 'książka'), które mimo niefrazeologicznego charakteru są kongruentne obrazowo z polskim idiomem.

Tworzenie rzeczowników złożonych jest często wykorzystywanym sposobem formowania nowych wyrazów w języku niemieckim¹⁰. Pisząc o jednowyrazowych idiomach z nazwami kolorów w języku niemieckim, Anna Gondek i Joanna Szczęk zwracają uwagę na liczne composita¹¹. Przykładem jednostki kongruentnej pod względem obrazowania z polskim związkiem frazeologicznym jest na przykład rzeczownik *der Schwarzmarkt* (*schwarz* 'czarny', *der Markt* 'rynek', pol. *czarny rynek*).

⁹ Sanskr. *bahuvrīhi* 'człowiek posiadający dużo ryżu' (*bahu-* 'dużo', *vrīhi-* 'ryż'). Zob. *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, red. K. Polański, Wrocław – Warszawa – Kraków 1999, s. 71, 692.

¹⁰ W. Motsch, *Tendenzen in der deutschen Wortbildung*, „Kwartalnik Neofilologiczny”, nr 1 (2002), s. 26–28.

¹¹ A. Gondek, J. Szczęk, *Das Wesen der Einwortidiome und ihr Verhältnis zur Phraseologie am Beispiel der Einwortphraseme mit Farbbezeichnungen im Deutschen*, „Studia Linguistica”, XXI (2002), s. 65–75.

W języku niemieckim występowanie wyrazów złożonych w roli ekwiwalentów polskich związków frazeologicznych nie ogranicza się do jednostek z komponentem 'nazwa koloru', liczne są również faunizmy, na przykład: *der Pferdschwanz* (*das Pferd* 'koń', *der Schwarz* 'ogon') – koński ogon, *der Löwenanteil* (*der Löwe* 'lew', *der Anteil* 'część') – lwia część, *die Löwenmähne* (*der Löwe* 'lew', *die Mähne* 'grzywa') – lwia grzywa, *die Katzenmusik* (*die Katze* 'kot', *die Musik* 'muzyka') – kocia muzyka, *das Hundesleben* (*der Hund* 'pies', *das Leben* 'życie') – pieskie życie. Mniej licznie występują composita jako odpowiedniki polskich związków frazeologicznych w języku angielskim. Do takich ekwiwalentów zaliczyć można jednowyrazowy idiom *swan-song* (*swan* 'łabędź', *song* 'pieśń'), który jest odpowiednikiem polskiego wyrażenia *łabędzi śpiew*¹².

Należy podkreślić, że w niektórych jednostkach występują drobne rozbieżności formalne, które nie wpływają jednak znacząco na charakter obrazowania. Przykładowo, polski frazeologizm *ptasi mózdek* ma jednowyrazowy odpowiednik w języku angielskim, mianowicie *birdbrain* (*bird* 'ptak', *brain* 'mózg'), w którym człon *brain* nie ma charakteru deminutywnego. Podobnie jest w przypadku związku *kurzy mózdek*, posiadającego szwedzki odpowiednik *hönshjärna* (*höns* 'kury, drób', *hjärna* 'mózg'). Interesującym przykładem jest relacja zachodząca między polskim frazeologizmem *kaczka dziennikarska* a niemieckim odpowiednikiem tego związku, compositum *die Zeitungsente* (*die Zeitung* 'gazeta', *die Ente* 'kaczka'). Różnią się one nieco określeniami głównego komponentu *kaczka*, przy czym oba określenia należą do tego samego pola, co decyduje o niemal idealnej tożsamości semantycznej omawianych jednostek.

Warto wspomnieć też o konstrukcjach o charakterze nazw, które sytuowane są na pograniczu frazeologii i leksykologii¹³. Przykładowo *taniec św. Vita* to nazwa mająca w wielu językach odpowiedniki obcojęzyczne o charakterze sfrazeologizowanym (np. fr. *dans de Sait-Guy*, hiszp. *baile de San Vito*, wł. *il ballo di San Vito*), natomiast w języku niemieckim ma jednowyrazowy ekwiwalent *der Veitstanz*. Podobnie jest w przypadku nazwy *strach na wróble*: pol. *strach na wróble*, ang. *spaventa-passeri*, ang. *scarecrow*. Relację taką obserwuje się również wśród termi-

¹² I. Plag, *Word-Formation in English*, Cambridge 2005, s. 145–146.

¹³ Zob. Cz. Lachur, *Zarys językoznawstwa ogólnego*, Opole 2004, s. 223.

nów¹⁴, np. med. *zajęcza warga*, ang. *hare lip*, niem. *die Hasenscharte* (*der Hase* 'zając', *die Scharte* 'szczyrba'); pol. *wilcza paszcza* (in. rozszczep szczeliny podniebiennej), *der Wolfrachen* (*der Wolf* 'wilk', *der Rachen* 'gardło, gardziel'); wet. pol. *choroba papuzia*, szw. *papegojsjuka* (*papegoja* 'papuga', *sjukdom* 'choroba').

1.2. PRZYMIOTNIKI ZŁOŻONE JAKO OBCOJĘZYCZNE ODPOWIEDNIKI FRAZEologiczNYCH O PEŁNEJ KONGRUENCJI OBRAZOWEJ

Wśród jednowyrazowych odpowiedników związków frazeologicznych występują również przymiotniki złożone wyrażające intensyfikację cechy, których człony składowe są tożsame z komponentami danych związków frazeologicznych¹⁵. W zasadzie są one identyczne znaczeniowo z frazeologizmami porównawczymi występującymi w danym języku, można więc uznać je za odpowiedniki przekładowe, których dobór warunkowany jest kontekstem.

Ilustracją omawianego zjawiska jest relacja między idiomek porównawczym *czarny jak kruk*, występującym również w innych językach, na przykład włoskim *nero come un corvo*, a niemieckim jednowyrazowym odpowiednikiem *rabenschwarz* (*der Rabe* 'kruk', *schwarz* 'czarny'). W porównywanych językach występują również ekwiwalenty formalne niemieckiego przymiotnika złożonego, na przykład w polskim *kruczoczarny*, w angielskim *raven-black*, natomiast w niemieckim funkcjonuje frazeologizm *schwarz wie ein Rabe*¹⁶.

Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że na płaszczyźnie konfrontatywnej nie zawsze występują dublety semantyczne różniące się formalnie, tj. przymiotnik złożony tożsamy znaczeniowo z frazeologizmem porównawczym, co ilustrują następujące przykłady: pol. *jak z obrazka*, ang. *picture-perfect* (*picture* 'obraz', *perfect* 'doskonały'), pol. *czzerwony jak rak* – niem. *krebsrot* (*der Krebs* 'rak', *rot* 'czzerwony'), pol. *czzerwony jak indor* – niem. *putenrot* (*der Puter* 'indyk', *rot* 'czzerwony'), pol. *zmęczony jak*

¹⁴ Por. U. Kokot, *Metody przekładu niemieckich nazw medycznych na język polski*, Katowice 2001, s. 25–26.

¹⁵ O wyrażaniu intensywności we frazeologii zob. np.: E. Straś, *Kategoria intensywności we frazeologii języka polskiego i rosyjskiego*, Katowice 2008.

¹⁶ O faunicznych frazeologizmach komparatywnych zob.: B. Rodziewicz, *Frazemy komparatywne z komponentem zoonimicznym w języku polskim, rosyjskim i niemieckim*, Szczecin 2007.

pies – niem. *hundemüde* (*der Hund* 'pies', *müde* 'zmęczony'). W polskim brak przymiotników złożonych derywowanych od wymienionych frazeologizmów¹⁷. Trzeba również podkreślić, że w przypadku dubletów mogą występować subtelne różnice semantyczne, na przykład: pol. *mlecznobiały* i *biały jak mleko*, ang. *milk-white* i *as white as milk*; *śnieznobiały* i *biały jak śnieg*, ang. *snow-white* i *as white as snow*.

W badanym materiale występują także ekwiwalenty, które są przymiotnikami złożonymi z rzeczownika i zleksykalizowanego imiesłowu przeszłego. Polski idiom porównawczy *zmęczony jak pies* może być tłumaczony na angielski przymiotnikiem *dog-tired* (*dog* 'pies', *tired* 'zmęczony'). Ponadto występują przymiotniki tworzone za pomocą sufiksu *-like*, który stosuje się w charakterze formantu przymiotnikowego w oparciu o podstawę rzeczownikową¹⁸. Przykładami są przymiotniki *parrot-like* i *ostrich-like*, które mogą być w pewnych kontekstach potencjalnymi ekwiwalentami polskich frazeologizmów porównawczych z komponentami *papuga* i *struś* oraz ich derywatów.

1.3. PRZYSŁÓWKI ZŁOŻONE JAKO OBCOJĘZYCZNE ODPOWIEDNIKI FRAZEOLOGIZMÓW O PEŁNEJ KONGRUENCJI OBRAZOWEJ

W omawianej grupie występują również wyrażenia przysłówkowe o charakterze porównawczym mające w języku docelowym odpowiednik w postaci przysłówka złożonego. Przykładem jest polski frazeologizm *jak papuga*, którego angielskie odpowiedniki to *parrot-fashion*, *parrot-wise*.

1.4. CZASOWNIKI FRAZOWE JAKO ANGIELSKIE ODPOWIEDNIKI FRAZEOLOGIZMÓW O PEŁNEJ KONGRUENCJI OBRAZOWEJ

Specyficzną grupę odpowiedników, które zaliczyć można do jedno-wyrazowych ekwiwalentów związków frazeologicznych, stanowią angielskie czasowniki frazowe. Składają się one wprawdzie z dwóch elementów, jednak tylko jeden z nich, czasownik, jest autosemantyczny. Skłania to do zakwalifikowania tych jednostek do omawianych odpowiedników.

¹⁷ Formacje takie mają charakter potencjalny; mogą być tworzone i używane na przykład jako okazjonalizmy (*psiozmęczony itp.).

¹⁸ T. Grzebieniowski, *Słownictwo i słowotwórstwo angielskie*, Warszawa 1995, s. 141.

Komponenty werbalne, derywowane od identycznych pod względem postaci rzeczowników (np. *doll* 'laleczka', *doll up* 'wystroić'; *pig* 'świnia', *pig out* 'obeźreć się'), poprzez nawiązania semantyczne budują obraz podobny do tego, który jest przekazywany przez idiomy, np. pol. *wystroić kogoś jak laleczkę* – ang. *doll sb up* (*doll* 'lalka'), pol. *wystroić się jak laleczka* – ang. *doll up*, pol. *obeźreć się jak świnia* – ang. *pig out* (*pig* 'świnia'), pol. *pędzić jak zając* – ang. *hare off* (*hare* 'zając').

2. COMPOSITA JAKO OBCOJĘZYCZNE ODPOWIEDNIKI ZWIĄZKÓW FRAZEologiczNYCH O NIEPEŁNEJ KONGRUENCJI OBRAZOWEJ

2.1. RZECZOWNIKI ZŁOŻONE JAKO OBCOJĘZYCZNE ODPOWIEDNIKI FRAZEologiczNYCH O NIEPEŁNEJ KONGRUENCJI OBRAZOWEJ

Niektóre związki frazeologiczne mają ekwiwalenty w postaci wyrazów, które w swojej obrazowości odwołują się do podobnego wyobrażenia, co stałe połączenia wyrazowe. Przykładem omawianej relacji jest para: polskie wyrażenie *wilczy głód* i jego niemiecki odpowiednik *der Bärenhunger* (*der Bär* 'niedźwiedź', *der Hunger* 'głód'). Zarówno idiom, jak i ekwiwalentny wyraz w swojej motywacji bazują na stereotypowym wyobrażeniu faunicznym. Podobnie jest w przypadku innego polskiego frazeologizmu, jednostki *mól książkowy*, która ma w dwóch językach germańskich, mianowicie angielskim i niemieckim, ekwiwalenty w postaci wyrazów złożonych o tematach 'książka/książki' i 'robak' (ang. *bookworm*, niem. *Bücherwurm*). Zachodzi substytucja elementu *mól*, który zostaje zastąpiony słowem *robak*, można więc mówić o zbliżonej kongruencji obrazowej.

Należy podkreślić, że stopień kongruencji obrazowania podlega gradacji, co ilustruje następujący przykład: w językach romańskich element *mól* substytuowany jest nazwą *mysz* (hiszp. *ratón de biblioteca*, wł. *topo di biblioteca*) lub *szczur* (fr. *rat de bibliothèque*), natomiast komponent *książka* – wyrazem *biblioteka*. Jednowyrazowe nazwy złożone występujące w językach germańskich pełnią funkcję wymienionych idiomów faunicznych, przy czym są one bardziej zróżnicowane w warstwie obrazowej.

Porównanie hiszpańskiego frazeologizmu *sesos de mosquito* (*seso* 'mózg', *mosquito* 'komar, moskit, larwa szarańczy') z szwedzkim odpowiednikiem *hönshjärna* (*höns* 'kury, drób', *hjärna* 'mózg') pokazuje, że

różnice w obrazowaniu są większe niż w przypadku relacji szwedzkiego idiomu i polskich frazeologizmów *ptasi mózdzek* i *kurzy mózdzek*, czeskiego związku *ptači mozek*, francuskiego *cervelle d'oiseau* (dosł. mózg ptaka), włoskich idiomów *cervello di fringuella* (dosł. mózg zięby'), *cervello di gallina* (dosł. mózg kury), *cervello di passero* (dosł. mózg wróbla), *cervello di uccellino* (dosł. mózg ptaszka) czy angielskich *a brain of a pigeon* (dosł. mózg gołębia) i *a brain of a canary* (mózg kanarka)¹⁹. Należy jednak podkreślić, że zarówno hiszpański frazeologizm, jak i jego obcojęzyczne odpowiedniki stanowią realizację modelu 'mózg + nazwa zwierzęcia'²⁰.

2.2. PRZYMIOTNIKI ZŁOŻONE JAKO OBCOJĘZYCZNE ODPOWIEDNIKI FRAZEOLOGIZMÓW O NIEPEŁNEJ KONGRUENCJI OBRAZOWEJ

W przymiotnikach stosunkowo liczne są substytucje komponentów substancywnych należących do danej klasy, które modyfikują przekazywany przez frazeologizm obraz, jednak nie zmieniają go całkowicie. Zjawisko to ilustrują następujące przykłady polskich frazeologizmów porównawczych i ich jednowyrazowych odpowiedników: pol. *cienki jak opłatek* – ang. *wafer-thin* (*wafer* 'wafel', *thin* 'cienki'), pol. *ostrzy jak brzytwa* – ang. *needle-sharp* (*needle* 'igła', *sharp* 'ostrzy'), pol. *chudy jak patyk* – ang. *drainpipe-thin* (*drainpipe* 'rynna, rura kanalizacyjna/ściekowa', *thin* 'chudy').

W grupie tej występują również konstrukcje z członem o charakterze zleksykalizowanego imiesłowu, które są ekwiwalentami różnorodnych polskich związków frazeologicznych, na przykład, pol. *uparty jak osioł* – ang. *pig-headed* (*pig* 'świnia'), pol. *z kurzą klatką piersiową* – ang. *pigeon-breasted/pigeon-chested* (*pigeon* 'gołąb'), pol. *o ptasim mózdzku* – ang. *hare-brained* (*hare* 'zając'), pol. *podszyty tchórzem* – ang. *chicken-hearted* (*chicken* 'kurczę'), pol. *o sokolim/orlim wzroku* – ang. *hawk-eyed* (*hawk* 'jastrząb'), pol. *o sokolim/orlim wzroku* – ang. *lynx-eyed* (*lynx* 'ryś'), pol. *o szczurzej*

¹⁹ We frazeologizmach tych języków występują również inne niż nazwy ptaków komponenty fauniczne, np. wł. *cervello di gatto* (dosł. mózg kota), *cervello di grillo* (dosł. mózg świerszcza), pol. *mózg cielęcy*. Por. związki z komponentem *głowa*: pol. *barania głowa*, *barani łeb*, *ośla głowa*, wł. *testa d'asino* (dosł. ośla głowa), *capo d'assiolo* (dosł. głowa puszczyka), *testa di bue* (dosł. głowa wołu), ang. *bull-head* (dosł. głowa byka).

²⁰ O realizacji tegoż modelu zob.: J. Szerszunowicz, *Frazeoinwektywy fauniczne nazywające głupotę w ujęciu konfrontatywnym (na materiale współczesnego języka polskiego w porównaniu z angielskim i włoskim)*, [w:] *Slavenska frazeologia i pragmatyka*, red. Ž. Fink Arsovski, A. Hrnjak, Zagreb 2007, s. 205.

twarzy – ang. *weasel-faced* (*weasel* 'łasica'). Dwa ostatnie przykłady stanowią ilustrację tezy o gradacji ekwiwalencji: pierwszy z nich jest bliższy polskiemu frazeologizmowi pod względem obrazowania niż drugi, przy czym oba pozostają w kręgu odwołań faunicznych.

2.3. PRZYSŁÓWKI ZŁOŻONE JAKO OBCOJĘZYCZNE ODPOWIEDNIKI FRAZEOLÓGIZMÓW O NIEPEŁNEJ KONGRUENCJI OBRAZOWEJ

Warto zwrócić również uwagę na wyrażenia przysłówkowe, w których zachodzi substytucja faunizmu, pol. *jak chomik* – ang. *squirrel-like* (*squirrel* 'wiewiórka'), pol. *z oślim uporem* – ang. *pig-headedly* (*pig* 'świnia', *head* 'głowa'), pol. *na barana* – ang. *piggy-back* (*pig* 'świnia', *back* 'plecy, tył').

2.4. CZASOWNIKI FRAZOWE JAKO ANGIELSKIE ODPOWIEDNIKI FRAZEOLÓGIZMÓW O NIEPEŁNEJ KONGRUENCJI OBRAZOWEJ

Obserwuje się, że niektóre idiomy mają w języku angielskim odpowiedniki, którymi są czasowniki frazowe będące nośnikami obrazu zbliżonego do tego, jaki wywołują frazeologizmy. Przykładem jest polski zwrot porównawczy *być rozbrykanym jak źrebak*, którego ekwiwalent to angielski czasownik frazowy *horse around* (*horse* 'koń').

3. WYRAZY NIEZŁOŻONE JAKO OBCOJĘZYCZNE ODPOWIEDNIKI FRAZEOLÓGIZMÓW

3.1. JEDNOWYRAZOWE ODPOWIEDNIKI FRAZEOLÓGIZMÓW O PEŁNEJ KONGRUENCJI OBRAZOWEJ

Wśród badanych jednowyrazowych odpowiedników frazeologizmów o pełnej kongruencji obrazowej występują również wyrazy, które nie mają charakteru compositów. Przykładowo polski frazeologizm *papuzki nierozłączki* ma w języku francuskim odpowiednik *inséparables* (dosł. niepodzielne).

Inny typ relacji zachodzący między związkiem frazeologicznym a jednowyrazowym ekwiwalentem zachodzi między włoskim idiomem *colombo da pelare* (dosł. gołąb do oskubania) a angielskim odpowiednikiem *pigeon* ('gołąb'). Jądrowym komponentem włoskiego związku, tj. gołąb,

wykazuje tożsamość z angielskim jednowyrazowym odpowiednikiem, bowiem redukcji uległo wyrażenie *da pelare*, komponent wprowadzający dodatkowe informacje. Analogicznie jest w przypadku idiomu angielskiego *night owl* (dosł. nocna sowa), który ma polski odpowiednik w postaci wyrazu *sowa*.

W obrębie tej grupy występują ekwiwalenty jednostek frazeologicznych, w których nośnikiem pewnych informacji są formanty słowotwórcze. Przykładowo, polski frazeologizm *stary lis* ma jednowyrazowy odpowiednik w języku włoskim, *volpone*, utworzony od rzeczownika *la volpe* 'lis' za pomocą sufiksu *-one*²¹. Format ten służy w języku włoskim do tworzenia augmentatiwów²², należy jednak podkreślić, że w przypadku niektórych derywatów „(...) bardzo trudno jest oddać dokładnie odcień znaczeniowy włoskich rzeczowników zgrubiałych czy zdrobniałych, gdyż ściślej może je określić tylko kontekst, w którym występują”²³. Sufiks *-one* może wskazywać na wielkość zarówno w pozytywnym, jak i negatywnym sensie – przykładowo *medicone*, rzeczownik utworzony od *il medico* 'lekarz', może być użyty w dwóch znaczeniach, mianowicie 'sławny lekarz' lub 'lekarz wielkiej tuszy'. Derywat *volpone* można więc tłumaczyć na polski jako: *lisisko, stary lis, wielki lis, szczywany lis*.

Jak widać, jednowyrazowe ekwiwalenty mogą być bardzo bliskimi odpowiednikami idiomów jeżeli chodzi o obrazowość, a owa bliskość uzyskiwana jest za pomocą różnych środków. Interesująca relacja zachodzi między polskim zwiazkiem *kozia bródka* i jego angielskim odpowiednikiem *goatee*, który Richard Hendrickson objaśnia jako deminutywną formę wyrazu *koza* ('little goat'; pierwotnie zapisywano ten wyraz jako *goaty*, forma ta ma poświadczenie z roku 1842; por. *dolly* 'laleczka')²⁴. Polskie wyrażenie i angielskie słowo motywowane są stereotypowym wyobrażeniem kozy, zwierzęcia z charakterystyczną brodą. Podobnie w przypadku polskiego porównania *głodny jak wilk* i włoskiego wyrazu *allupato* mamy do czynienia z odwołaniem do stereotypu tegoż zwierzęcia. Imiesłów bierny *allupato* został utworzony od rzadko współcześnie używanego czasownika *allupare* (*il lupo* 'stawać się podobnym do wilka'; por.

²¹ W języku włoskim występuje również absolutny ekwiwalent omawianego zwiazku, mianowicie *vecchia volpe* (dosł. stary lis).

²² M. Dardano, P. Trifone, *Grammatica italiana con nozioni di linguistica*, Bologna 1995, s. 605.

²³ M. Kaczyński, *Gramatyka języka włoskiego*, Warszawa 1996, s. 306.

²⁴ R. Hendrickson, *QPB Encyclopedia of Word and Phrase Origins*, New York 2004, s. 301.

allupare dalla fame, dosł. stawać się podobnym do wilka z głodu, 'być głodnym jak wilk').

Włoska s frazeologizowana konstrukcja *a nido d'ape* (*il nido* 'gniazdo', *l'ape* 'pszczoła', dosł. w pszczele gniazda; por. używane w polszczyźnie wyrażenie *plaster miodu*), określająca deseń, ma w języku angielskim jednowyrazowy odpowiednik *honeycomb* (*honey* 'miód', *comb* 'plaster wosku'²⁵). Różnice formalne nie wpływają znacząco na ekwiwalencję, która w kategorii odpowiedniości semantycznej sytuuje się w pobliżu ekwiwalencji absolutnej.

Polski frazeologizm *przyprawić rogi* może być tłumaczony na język włoski za pomocą czasownika *cornificare* utworzonego od rzeczownika *il corno* ('róg'). Jest to jednostka leksykalna o przejrzystej budowie słowotwórczej, która odwołuje się do tego samego wyobrażenia, co polski idiom. Warto zwrócić uwagę na fakt, że we frazeologii włoskiej występują licznie odwołania do rogów (np. *avere/portare le corna* 'mieć/nosić rogi'²⁶).

Zwrot porównawczy *powtarzać/naśladować jak papuga* może być tłumaczony na angielski czasownikiem *parrot* ('papugować'), na włoski zaś – czasownikiem *spappagallare* ('powtarzać jak papuga; ciągle bezczelnie paplać'). Podobnie jest w przypadku polskiego zwrotu *dać szczupaka* i jego niemieckiego jednowyrazowego odpowiednika *hechten* (dosł. szczupakować; niem. *der Hecht* 'szczupak').

W niektórych przypadkach jednowyrazowe odpowiedniki frazeologizmów są ekwiwalentami o niepełnej tożsamości semantycznej. Na przykład w *Słowniku porównań* Mirosława Bańki zwrot *wić się jak wąż* definiowany jest w następujący sposób: 'wykonywać skręty całym ciałem; także o skręcających się przedmiotach i falistych liniach'. Angielski odpowiednik *snake* (por. *snake* 'wąż') objaśniany jest w *Wielkim słowniku polsko-angielskim Oxford PWN* jako 'wić się', z zaznaczeniem, że używa się go w odniesieniu do drogi. Podobnie rzecz ma się z polskim idiomem *zachować się po świńsku*, który w pewnych kontekstach może być tłumaczony czasownikiem *hog* (por. *hog* 'wieprz, tucznik, świnia'), o znaczeniu 'wziąć więcej niż się komuś należy', kolokującym się z takimi wyrazami, jak: *co-*

²⁵ *Comb* 'flat cake of cells of wax made by bees'. T. F. Hoad, *The Concise Oxford Dictionary of English Etymology*, Oxford – New York 1993, s. 85.

²⁶ Odwołania te występują licznie we frazeologii europejskiej. Zob. O. Lurati, *Fare le corna, planter les cornes, to horn, Hörner aufsetzen: un'antica pratica di scherno*, [w:] tegoż, *Per modo di dire ... Storia della lingua e antropologia nelle locuzioni italiane ed europee*, Bologna 2002, s. 13–24.

conversation ('rozmowa'), *food* ('jedzenie'), *wine* ('wino'), *attention* ('uwaga'), *publicity* ('rozgłos')²⁷. *Wielki słownik polsko-angielski Oxford PWN* zawiera inne przykłady użycia, mianowicie *hog the telephone* 'wisieć bez przerwy na telefonie', *hog the road* 'jechać środkiem ulicy'.

3.2. JEDNOWYRAZOWE ODPOWIEDNIKI FRAZEOLGIZMÓW O ZBLIŻONEJ KONGRUENCJI OBRAZOWEJ

Warto zwrócić uwagę na jednostki, które są jednowyrazowymi odpowiednikami związków frazeologicznych i bazują na podobnym obrazie. Przykładem są jednostki odwołujące się w swojej motywacji do stereotypowych wyobrażeń zwierząt, takie jak następująca para idiomów: polski związek frazeologiczny *pies na baby* i jego jednowyrazowy angielski odpowiednik *tomcat* ('kocur'). Oba związki powstały jako językowe odzwierciedlenie obserwacji odnoszących się do zachowania zwierząt w czasie rui²⁸.

W omawianej grupie ekwiwalentów występują również jednowyrazowe odpowiedniki o zbliżonej kongruencji obrazowej, które można uzupełnić fakultatywnymi komponentami. Zjawisko to ilustruje relacja zachodząca między niemieckimi idiomami *dummes Schaf* (dosł. głupia owca) oraz *dumme Pute* (dosł. głupia indyczka) i ich polskimi ekwiwalentami. Odpowiednikiem pierwszego związku, *dummes Schaf*, jest polski wyraz *baran*, drugiego zaś – *gęś*. Oba faunizmy – nazwy zwierząt i ptaków hodowanych przez człowieka, a więc zależnych od niego i postrzeganych jako stworzenia o niskim poziomie inteligencji – nie wymagają użycia przymiotnika *dumm*, który jednak może wystąpić jako środek intensyfikujący: *głupi baran*, *głupia gęś*. Podobnie jest w przypadku angielskiego wyrażenia *an old coot* (dosł. stara łyska) i jego włoskiego odpowiednika *cucco* ('kukułka').

Istotne jest, że w omawianych ekwiwalentach może zajść substytucja połączona z redukcją pewnego komponentu. Na przykład angielski idiom *double Dutch* (dosł. podwójny holenderski) ma w polskim jednowyrazowy odpowiednik – *chińszczyzna*. Podobnie jest w języku włoskim, który dysponuje kilkoma ekwiwalentami, na przykład *arabo* ('arabski'), *cinese* ('chiński'), *ostrogoto* ('ostrogocki'), *turco* ('turecki'). Nazwa języka

²⁷ D. Gulland, D. Hinds-Howell, *The Penguin Dictionary of English Idioms*, London 1996, s. 60.

²⁸ Por. pol. *marcowy kocur* i ang. *bitch*.

ulega substytucji, natomiast komponent *double* wchodzący w skład angielskiego związku nie występuje w językach docelowych.

Odpowiednikiem polskiego wyrażenia *ośli upór* jest jednowyrazowy ekwiwalent *pigheadedness* (*pig* 'świnia', *head* 'głowa', *-ness* formant tworzący rzeczowniki), w którym elementem określającym jest przymiotnik *świński*. Przykłady z substytucjami komponentów faunicznych występują dość licznie, co potwierdzają kolejne przykłady: pol. *mysie ogonki* – ang. *pigtails* (dosł. świńskie ogonki), pol. *stara małpa* – wł. *cornacchia* ('wrona'), ang. *an old bat* (dosł. stary nietoperz) – pol. *ropucha*, pol. *zajęcze serce* – ang. *chicken* ('kurczak'), pol. *brzydki jak ropucha* – wł. *una rana* ('żaba'), pol. *żabi skok* – niem. *ein Katzensprung* (*die Katze* 'kot', *der Spring* 'skok').

3.3. JEDNOWYRAZOWE ODPOWIEDNIKI FRAZEOLÓGIZMÓW O RÓŻNEJ KONGRUENCJI OBRAZOWEJ

Kolejną grupę jednowyrazowych odpowiedników frazeologizmów stanowią jednostki leksykalne, które oddają znaczenie, redukując całkowicie element obrazowy związku frazeologicznego. Włoski idiom *salsa di San Bernardo*, znaczący sos św. Bernarda, ma polski jednowyrazowy odpowiednik *głód*. W polskim ekwiwalencie nie występują żadne nawiązania do wyjściowego związku frazeologicznego. Innym przykładem jest polski zwrot idiomatyczny *skakać jak dzieciół*, który posiada ekwiwalenty niefrazeologiczne w angielskim (*skip*) czy włoskim (*sobbalzare*).

W przypadku niektórych sfrazeologizowanych połączeń mamy do czynienia z konceptami specyficznymi dla danej kultury. Przykładowo polskie wyrażenie *białe niedźwiedzie* o znaczeniu 'daleka północ na Syberii jako miejsce rosyjskich zsyłek'²⁹ nie ma odpowiednika idiomatycznego w języku angielskim ani włoskim.

Kolejny problem związany z przekładem idiomów, które mają jednowyrazowe odpowiedniki, podejmuje Anna Przedpeńska-Trzeciakowa. Zwraca ona uwagę na asymetrię występującą w relacji ekwiwalencji pomiędzy angielskim szeregiem idiomów stanowiących realizację modelu 'a/an + przymiotnik + pies', na przykład: *a jolly dog* (pol. *wesołek*), *a lucky dog* (pol. *szczęściarz*), *a lazy dog* (pol. *leń*), *a dirty dog* (pol. *wstręciuch*), *a sly dog* (pol. *chytrus*), *a gay dog* (pol. *wesołek*), i ich polskimi jednowyrazowymi

²⁹ K. Głowińska, *Popularny słownik frazeologiczny*, Warszawa 2002, s. 16.

odpowiednikami. Zadaje ona pytanie „(...) gdzie się podział pies?”³⁰. Podobny problem występuje w translacji angielskich idiomów realizujących schemat ‘Joe + nazwisko’³¹, takich jak: *Joe Bloggs*, *Joe Blow*, *Joe Citizen*, *Joe Doakes*, *Joe Public*, *Joe Soap*, *Joe Sixpack*, *Joe Schmoe* (pol. przeciętniak), *Joe Developer* (pol. typowy deweloper), *Joe Lunchbox* (pol. typowy robotnik); *Joe Six-Chip* (pol. zwyczajny facet korzystający z Internetu)³². Antroponim *Joe* (dosł. *Józio*, od ang. *Joseph*, pol. *Józef*) jest synonimem typowego imienia, połączonego w idiomie z nazwiskiem znaczącym, reinterpretowanym etymologicznie³³.

Użycie jednowyrazowego ekwiwalentu związku frazeologicznego pozbawionego jakichkolwiek nawiązań do frazeologizmu pochodzącego z języka oryginału wiąże się ze zubożeniem translatu w sferze stylistyki tekstu. Podobnie jak w przypadku wielowyrazowych opisowych ekwiwalentów związków, zachowany zostaje sens, natomiast ginie ładunek emocjonalny, którego nośnikiem jest idiom. Konieczne są więc działania kompensacyjne, które pozwolą na zachowanie charakteru oryginału. W przypadku powszechnie znanych stereotypów możliwe są przeniesienia syntagm do translatu.

3.4. FAŁSZYWE WYRAZOWE EKWIWALENTY FRAZEOLOGIZMÓW

Zygmunt Grosbart, pisząc o heterofemii międzyjęzykowej, stwierdza: „Konfrontacja dwóch lub kilku języków etnicznych wskazuje na istnienie zjawiska identyczności lub podobieństwa pod względem formy (wymowy lub pisowni) między pewnymi jednostkami różnych języków przy ich jednoczesnej odmienności funkcjonalnej (semantycznej, stylistycznej lub innej). (...) Zjawisko to występuje w sposób najbardziej widoczny na poziomie wyrazów, jednakże obejmuje również inne poziomy języka, za-

³⁰ A. Przedpeńska-Trzeciakowa, *Kilka uwag o tłumaczeniu idiomów*, [w:] *Przekład artystyczny. O sztuce tłumaczenia. Księga druga*, red. S. Pollak, Wrocław 1975, s. 287. Por. niem. *armer Hund* (‘biedaczysko’, ‘nieborak’).

³¹ J. Szerszunowicz, *Some Remarks on English Idioms Containing First Names and their Polish Equivalents*, [w:] *Taut air kalba: šiuolaikiniai sociolingvistinio ugdymo aspektai*, red. R. Virbickaitė, Kaunas 2006, s. 241.

³² Zob. P. Ratajczak, *Leksykon nowego słownictwa angielskiego. Lexicon of New English Vocabulary*, Zielona Góra 2005, s. 179.

³³ Por. inne idiomy z komponentem *Joe*: *good Joe* (pol. *dobry chłop*), *an honest Joe* (pol. *przeciętny, uczciwy człowiek bez sprecyzowanych zamiarów*), *an ordinary/average/regular Joe* (pol. *przeciętny człowiek*), *holy Joe* (pol. *świętoszek*).

równy w jego postaci fonetycznej, jak i graficznej, a więc litery, morfemy, grupy wyrazowe, zwroty frazeologiczne itd.”³⁴. Jerzy Pieńkos również zwraca uwagę, że w analizie „(...) *falszywych przyjaciół* możemy wyróżnić interferencje semantyczne, stylistyczne i frazeologiczne”³⁵. Jednostki frazeologiczne mogą mieć faux amis zarówno w postaci związków³⁶, jak i odpowiedników wyrazowych.

Heterofemia może być uwarunkowana polisemią jednowyrazowego odpowiednika danego związku frazeologicznego. Przykładowo polski zwrot *czaić się jak kot* ma jednowyrazowy odpowiednik włoski *gattonare* (*il gatto* ‘kot’), który w potocznej odmianie języka ma dwa znaczenia: ‘czaić się (jak kot)’ oraz ‘raczkować’³⁷. W dialekcie toskańskim czasownik *gattonare* posiada jeszcze jedno znaczenie, mianowicie ‘ukraść; zabrać po kryjomu’³⁸. Podobnie jest w przypadku polskiego wyrażenia porównawczego *silny jak niedźwiedź*, którego odpowiednikiem może być niemiecki przymiotnik *bärenstark* używany w dwóch znaczeniach: ‘silny jak niedźwiedź’ oraz ‘wspaniały’.

Polski zwrot porównawczy *składać się/zginać się jak scyzoryk* ma dwa znaczenia, mianowicie: ‘pochyłać się nisko, zginać się sprężyste’ oraz ‘być uległym ugrzecznionym, układnym’³⁹. Jego pozornym jednowyrazowym ekwiwalentem jest angielski czasownik *jack-knife* (czasownik derywowany od rzeczownika *jack-knife* ‘scyzoryk’), którego używa się w odniesieniu do ciężarówki (z naczepą) lub pociągu, kiedy składają się w pół, tak że początek i koniec pojazdu zbliżają się do siebie. W języku angielskim czasownik ten posiada również drugie znaczenie ‘wykonywać skok do wody z wyprostowanymi nogami i rękoma dotykającymi stóp, z wyprostowaniem ciała bezpośrednio przed zanurzeniem się’⁴⁰.

³⁴ Z. Grosbart, *Heterofemia międzyjęzykowa, czyli skutki nadmiernego zaufania do intuicji translatorskiej*, [w:] *Wielojęzyczność literatury i problemy przekładu artystycznego. Z dziejów Form Artystycznych w Literaturze Polskiej*, red. E. Balcerzan, t. LXIV, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź 1984, s. 28.

³⁵ J. Pieńkos, *Podstawy przekładoznawstwa. Od teorii do praktyki*, Zakamycze 2003, s. 188.

³⁶ J. Szerszunowicz, *Pseudo-equivalents in English, Italian and Polish Fauna Phraseology*, [w:] *Proceedings XII EURALEX International Congress*, red. E. Corino, C. Marello, C. Onesti, Alessandria 2006, s. 1055–1060.

³⁷ *Uniwersalny słownik włosko-polski. Dizionario universale italiano-polacco*, red. M. K. Podracka, Warszawa 2004, s. 481.

³⁸ T. De Mauro, *Il dizionario della lingua italiana*, Milano 2000, s. 1024.

³⁹ *Uniwersalny słownik języka polskiego*, red. S. Dubisz, t. III, Warszawa 2003, s. 1163.

⁴⁰ Zob. *The New Kościuszko Foundation Dictionary English-Polish. Nowy słownik Fundacji Kościuszkowskiej angielsko-polski*, red. J. Fisiak, Kraków 2003, s. 783.

Analiza omawianych frazeologizmów i ich obcojęzycznych odpowiedników prowadzi do konstatacji, że asymetria znaczeń idiomu i korespondującego wyrazu, zwłaszcza, gdy brak wystarczającego kontekstu, może być źródłem błędu translatorskiego.

WNIOSKI

Analiza jednowyrazowych ekwiwalentów związków frazeologicznych pozwala stwierdzić, że omawiane odpowiedniki stanowią grupę silnie zróżnicowaną wewnątrznie. Przede wszystkim wydzielić należy dwie podgrupy, mianowicie *composita* i wyrazy niezłożone. Tematy *compositów* mogą korespondować z komponentami związków frazeologicznych, co wpływa na ich ekwiwalencję, zwłaszcza w sferze obrazowania. W przypadku wyrazów niezłożonych również jest możliwe zachowanie kongruencji obrazowej. Ekwiwalencja podlega więc gradacji: tak jak już wcześniej wspomniano, niektóre jednowyrazowe odpowiedniki, mimo braku ekwiwalencji formalnej, mają wysoki stopień ekwiwalencji; inne natomiast różnią się bardzo znacznie nie tylko formalnie, ale też stylistycznie.

Należy podkreślić, że analiza jednowyrazowych odpowiedników jest bardzo istotna w badaniach porównawczych, ponieważ wiele frazeologizmów ma więcej niż jeden odpowiednik w języku docelowym, wśród których występują zarówno spetryfikowane konstrukcje językowe, jak i wyrazy. Z tego powodu możliwe są różne przyporządkowania frazeologizmów jednostek ekwiwalentnych, tłumacz dokonuje więc wyboru odpowiednika, a decyzje translatorskie uwarunkowane są kontekstem. Należy podkreślić, że w przypadku niektórych kontekstów wybór odpowiednika jednowyrazowego może być korzystniejszy niż posłużenie się jednostką frazeologiczną języka docelowego.

CYTOWANE OPRACOWANIA LEKSYKO- I FRAZEOGRAFICZNE

- Bańko M., *Słownik porównań*, Warszawa 2004.
Bąba S., Liberek J., *Słownik frazeologiczny współczesnej polszczyzny*, Warszawa 2001.
De Mauro T., *Il dizionario della lingua italiana*, Milano 2000.
Głowińska K., *Popularny słownik frazeologiczny*, Warszawa 2000.
Gobetti D. i in., *2001 Italian and English Idioms. 2001 espressioni idiomatiche italiane e inglesi*, New York, 1996.
Kozła-Szymańska M., Ruiz Pulido J., *Idiomy hiszpańskie*, Warszawa 2000.

- Kubitsky J., *Słownik polski-szwedzki*, Warszawa 2000.
- Kubitsky J., *Słownik szwedzko-polski*, Warszawa 1999.
- Lapucci C., *Dizionario dei modi di dire della lingua italiana*, Milano 1990.
- Lebda R., *Nowy słownik frazeologiczny*, Kraków 2005.
- Lurati O., *Dizionario dei modi di dire*, Milano 2001.
- Müldner-Nieckowski P., *Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego*, Warszawa 2003.
- Oliva K., *Polsko-český slovník*, t. I, Praha 1994.
- Perlin O., *Wielki słownik polsko-hiszpański. Gran diccionario polaco-español*, t. I-II, Warszawa 2006.
- Pittàno G., *Frases fatte capo ha. Dizionario dei modi di dire, proverbi e locuzioni*, Bologna 1992.
- Podlaska D., Świątek-Brzezińska M., *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, Bielsko-Biała 2006.
- Quartu B.M., *Dizionario dei modi di dire della lingua italiana*, Milano 2001.
- Skorupka S., *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, t. I-II, Warszawa 1999.
- Sorge P., *Dizionario dei modi di dire della lingua italiana*, Roma 2001.
- Strutz H., *German Idioms*, New York 1996.
- The New Kościuszko Foundation Dictionary English-Polish. Nowy Słownik Fundacji Kościuszkowskiej angielsko-polski*, red. J. Fisiak, Kraków 2003.
- The Oxford Dictionary of Idioms*, red. J. Siefring, Oxford 2005.
- Turrini G. i in., *Capire l'antifona. Dizionario dei modi di dire con esempi d'autore*, Bologna 1995.
- Uniwersalny słownik języka polskiego*, red. S. Dubisz, t. I-IV, Warszawa 2003.
- Uniwersalny słownik włosko-polski. Dizionario universale italiano-polacco*, red. M. K. Podracka, Warszawa 2004

**SINGLE-WORD CROSS-LINGUISTIC EQUIVALENTS
OF PHRASEOLOGICAL UNITS
(ON THE EXAMPLE OF SELECTED EUROPEAN LANGUAGES)**

Summary

Cross-linguistic single-word equivalents of phraseological units are discussed in the paper with a view to presenting their typology. The single-word equivalents constitute a group containing units of different equivalence degree, which is of great importance in translation. Single-word equivalents can be divided into the following categories: compound nouns, compound adjectives, compound verbs, phrasal verbs and non-compounds, i.e. real single-words. Among the equivalents analyzed numerous units, especially those of compound

character, are close equivalents, since they have the same motivation, realized with different formal means. There are also units, in which one component is substituted with another, slightly changing the image conveyed by the idiom. The real single-word equivalents are divided into two subgroups, i.e.: equivalents which do not convey any pictorial image and lose the stylistic markedness possessed by phraseological expressions; equivalents which convey the image carried by a given idiom and retain their stylistic markedness possessed by idioms.